

طراحی نظام آینده شناسی (نظامی و غیر نظامی)

مؤلف:

دکتر علی ستاری خواه

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

بهار ۱۳۹۵

سرشناسه	ستاری خواه، علی، ۱۳۳۱ -
عنوان و نام پدید آور	طراحی نظام آینده شناسی (نظامی و غیر نظامی) / مولف علی ستاری خواه
مشخصات نشر	تهران - ارتش جمهوری اسلامی ایران - دانشگاه جنگ - دانشگاه فرماندهی و ستاد - ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	۱۳۳ ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۸۱۶۳-۰۷-۷ :
وضعیت فهرست نویسی	فیا :
یادداشت	واژه نامه .
موضوع	ایران - نیروهای مسلح - آینده شناسی
موضوع	ایران، ارتش - برنامه ریزی
موضوع	ایران - نیروهای مسلح - آمادگی عملیاتی
شناسه اف	ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه فرماندهی و ستاد، مرکز انتشارات دافوس
رده بندی کنگره	۱۳۹۴ س۲ ۹ الف/UA۸۵۳
رده بندی دیویی	۳۵۵/۳۰ د :
شماره کتاب شناسی	۴۰۹۵۱۰۱ :

عنوان: طراحی نظام آینده شناسی نظامی و غیر نظامی

مؤلف: علی ستاری خواه

ویراستار: حسین مومنی فرد

صفحه آرایشی: توحید نوروزی اصفهانی

طرح روی جلد: علیرضا قانع

ناظر چاپ: سامان آزاد

ناشر: انتشارات دافوس آجا

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحه: ۱۳۳

تاریخ نشر: بهار ۱۳۹۵

چاپ اول

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه دانشگاه فرماندهی و ستاد

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات دافوس

تلفن: ۶۶۴۱۴۱۹۱ - ۰۲۱

www.dafoosaja.ac.ir

مسئولیت صحت مطالب بر عهده مؤلف می باشد.

کلیه حقوق برای دافوس آجا محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۳	فصل اول- تاریخچه شکل گیری آینده شناسی در جهان و ایران
۱۳	۱-۱- بخش اول- تاریخچه شکل گیری آینده شناسی در جهان
۱۵	۱-۱-۱- آینده شناسی نظامی و غیرنظامی در آمریکا
۲۱	۱-۱-۲- آینده شناسی نظامی و غیرنظامی در انگلیس
۲۳	۱-۱-۳- آینده شناسی نظامی و غیرنظامی در کانادا
۲۳	۱-۱-۴- آینده شناسی نظامی و غیرنظامی در ترکیه
۲۴	بخش دوم- تاریخچه شکل گیری آینده شناسی در ایران
۴۱	فصل دوم- ارکان جهت ساز و اسناد بالادستی مطالعه راهبردی طراحی
	نظام آینده شناسی نظامی و غیرنظامی
۴۱	۲-۱- بخش اول- ارکان جهت ساز و اسناد بالادستی
۴۲	۲-۱-۱- بیانات و تدابیر فرامین حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه
	مورد مطالعه
۴۵	۲-۱-۲- اسناد بالادستی نیروهای مسلح
۶۳	۲-۱-۳- تعیین الزامات مورد نیاز "طراحی نظام آینده شناسی نظامی و غیرنظامی"
۶۴	۲-۲- بخش دوم- مبانی نظری آینده شناسی
۶۴	۲-۲-۱- آینده شناسی نهادی اجتماعی
۶۵	۲-۲-۲- آینده شناسی پژوهشی معطوف به تجویز
۶۷	۲-۲-۳- رویکردهای اصلی آینده شناسی
۶۸	۲-۲-۴- انواع آینده
۷۰	۲-۲-۵- نکات مهم در مورد انواع آینده
۷۱	فصل سوم- ابعاد آینده شناسی
۷۱	۳-۱- بخش اول- دیده‌بانی و نقش آن در آینده شناسی
۷۱	۳-۱-۱- کلیات
۷۲	۳-۱-۲- چرستی دیده‌بانی
۷۳	۳-۱-۳- ویژگی‌ها و کارکردهای دیده‌بانی
۷۶	۳-۱-۴- هدف از دیده‌بانی
۷۶	۳-۱-۵- نظام دیده‌بانی

۸۲	۳-۱-۶- مولفه‌های اصلی دیده‌بانی
۸۲	۳-۱-۷- شبکه دیده‌بانی دفاعی- امنیتی
۸۳	۳-۱-۸- نظام جامع دیده‌بانی دفاعی
۸۶	۳-۲- بخش دوم- پیش‌بینی و نقش آن در آینده‌شناسی
۸۶	۳-۲-۱- کلیات
۸۶	۳-۲-۲- چیستی پیش‌بینی
۸۷	۳-۲-۳- ویژگی‌های پیش‌بینی
۸۸	۳-۲-۴- مولفه‌های اصلی پیش‌بینی
۸۸	۳-۲-۵- هدف از پیش‌بینی
۸۹	۳-۱-۳- بنس سوم- آینده پژوهی و نقش آن در آینده‌شناسی
۸۹	۳-۱-۱- چیستی آینده پژوهی
۹۰	۳-۳-۲- اهداف آینده پژوهی
۹۰	۳-۳-۳- کاربردهای آینده پژوهی
۹۲	۳-۳-۴- دیدگاه آینده پژوهی بر مبنای دیدگاه آینده پژوهی
۹۳	۳-۴- بخش چهارم- آینده نگاری و نقش آن در آینده‌شناسی
۹۳	۳-۴-۱- مفهوم شناسی آینده نگاری
۹۴	۳-۴-۲- چیستی آینده نگاری
۹۴	۳-۴-۳- پیشران‌های آینده نگاری
۹۵	۳-۴-۴- آینده نگاری سنت حاکم بر آینده‌شناسی
۹۷	۳-۴-۵- فرآیند انجام آینده نگاری
۹۹	۳-۴-۶- اهداف آینده نگاری
۹۹	۳-۴-۷- الگوی آینده نگاری
۱۰۲	۳-۴-۸- جایگاه آینده نگاری
۱۰۳	فصل چهارم- فرآیند ارزیابی و ارزش گذاری نظام آینده‌شناسی و طراحی چارچوب مفهومی
۱۰۳	۴-۱- بخش اول- شاخص‌های ارزیابی و ارزش گذاری نظام آینده‌شناسی
۱۰۳	۴-۱-۱- کلیات
۱۰۴	۴-۱-۲- نظام
۱۰۵	۴-۱-۳- چیستی شاخص
۱۰۸	۴-۱-۴- انواع شاخص‌ها

فهرست نمودارها

عنوان نمودار	صفحه
۱-۱ ساختار فعالیت های آینده شناسی وزارت دفاع آمریکا	۱۹
۱-۲ الگوی فرایند رشد آینده از منظر شهید مطهری (از گلی ۸۳)	۲۷
۳-۱ الگو عمومی نظام دیده بانی	۷۷
۳-۲ نمودار هدایت و برنامه ریزی راهبردی در نظام دیده بانی	۷۹
۳-۳ نمودار نظام جمع دیده بانی دفاعی و پیامدهای مورد انتظار	۸۳
۳-۴ نمودار فرایند دیده بانی دفاع همه جانبه	۸۵
۳-۵ نمودار فرایند دیده بانی و دیده بان سازی سازمان هوا فضا	۸۵
۳-۶ الگوی پنج مرحله آینده نگاری	۱۰۱
۳-۷ جایگاه آینده نگاری	۱۰۲
۴-۱ نمودار سطح اندازه گیری شاخص ها	۱۰۸
۴-۲ نمودار شاخص عملکردی	۱۱۶
۴-۳ نمودار زنجیره نتایج	۱۱۶
۴-۴ چارچوب مفهومی آینده شناسی نظامی و غیر نظامی	۱۲۸
۴-۵ نمودار چرخه طراحی نظام مند نظام آینده شناسی نظامی و غیر نظامی (OF ^۳)	۱۲۹

- ۱۱۷ ۴-۲- بخش دوم- چارچوب مفهومی طراحی نظام آینده شناسی
- ۱۱۷ ۴-۲-۱- کلیات
- ۱۱۸ ۴-۲-۲- مهم‌ترین عوامل کلیدی اثرگذار محیطی (داخلی و خارجی) بر چرخه یا فرآیند آینده شناسی
- ۱۲۱ ۴-۲-۳- عوامل کلیدی اثرگذار و اثرپذیر بر و از چرخه نظام آینده شناسی سازمان‌های نظامی و غیرنظامی
- ۱۲۲ ۴-۲-۴- عوامل کلیدی چرخه نظام آینده شناسی سازمان‌های نظامی و غیرنظامی
- ۱۲۶ ۴-۲-۵- پیامدهای مورد انتظار
- ۱۳۱ مناس "مطالعاتی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ أَوْ تَنْفِرُوا جَمِيعًا ﴿٧١﴾

سوره مبارکه النساء - آیه ۷۱

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! آمادگی خود را (در برابر دشمن) حفظ کنید؛ و در دسته‌های متعدد یا به صورت دسته واحد (طبق شرایط هر زمان و هر مکان)، به سوی دشمن حرکت نمایید.

امام علی (ع) فرمودند:

تدبیر با تشنگی، مانند دیدن با چشمان نیست، زیرا گاهی چشمان به مقتضای ساختار و موضع گیرنده، خلاف واقع را نشان می‌دهد، در صورتی که عقل، کسی را که از آن پندی بخواهد، فریب نمی‌دهد.

نهج البلاغه

رهنمود فرماندهی معظم کل قوا (ظ. العالی) در تاریخ ۶۸/۱۲/۲۱، خطاب به برخی مدیران ارشد دفاعی:

"چنین نظامی با چنین کشور و مردمی و با وجود احتمالاتی برای دفاع و تهدیدها، لازم است که با دید بلند مدت، همه مسائل را ملاحظه کند و رفتار کلی نیروهای مسلح را طراحی نماید و در نظر بگیرد. سازمان‌های مسلح - مثل بقیه سازمان‌ها - اغلب در جهت اهداف سازمانی خود و اهداف نزدیک، فکر و حرکت و عمل می‌کنند. این شما هستید که بایستی حتی دیدهای آن‌ها را هم دور برد کنید و خودتان به بلند مدت نگاه کنید و طراحی نمایید و این‌ها را مرتباً هدایت کنید تا به آن سمتی که در آموزش و سازماندهی و طراحی‌های عملی و در همه چیز دیگر برنامه‌ریزی شده است، حرکت کنند."

پیشگفتار

آینده، با تمام آشفتگی‌ها، ابهام‌ها، و عدم اطمینان‌های خود، بی‌تردید تنها فضایی است که فرصت‌های بزرگ پیشسازی را در خود نهفته دارد و طبیعتاً کسانی بیش‌ترین شانس بهره‌گیری از این فرصت‌ها را دارند که از پیش خود را آماده کرده و در کمین آن‌ها نشسته و برای بهره‌برداری از وضعیت‌های گوناگون متصور، تمرین نموده و آمادگی‌های لازم را کسب کرده باشند. (پیتر شوارتز، مترجم علیزاده، ۱۳۸۸: پیشگفتار)

اما جای این سؤال هم‌چنان باقی است که چرا باید به نوع فعالیت‌های آینده‌نگاری روی آورد؟ و چرا شرط بقا در دنیای امروز، مطالعه حرفه‌ای در آینده‌ها و مشارکت در آن‌هاست؟ برخی از پاسخ‌های ممکن می‌تواند به شرح زیر باشد؛ هرچند خواننده فرهیخته، می‌تواند پاسخ‌ها و استدلال‌ها، قوی‌تری را اقامه نماید.

آینده را می‌کاویم ۱: (همان منبع)

- ۱) بهترین آینده، مدتی را برای خودمان، خانواده‌مان، جامعه‌مان و دنیا بنا نهیم.
- ۲) دنیا را در ورای تنگنای محدود خود دریابیم.
- ۳) نوآوری‌های جدید، فناوری‌های نوآهور و عرصه‌های صنعتی خوش آتیه را کشف کنیم.
- ۴) به آماده شدن فرزندان و نوادگان خود برای رویارویی با یک دنیای به‌شدت در حال تغییر کمک کنیم.
- ۵) فرصت‌های نوین رشد و تعالی را باز شناسیم.

در همین راستا تهیه و تدوین این کتاب توسط نگارنده، به منظور کمک به انجام موفقیت آمیز فعالیت‌های پژوهشی پژوهشگران در زمینه‌های مرتبط با موضوع کتاب، صورت پذیرفته است. انتشار این کتاب با هدف ترویج و اشاعه روش طراحی نظام آینده‌شناسی در سازمان‌های نظامی و غیرنظامی کشور و کمک به تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران در سطوح مختلف (راهبردی، عملیاتی و راهبردی) از یکسو و دانش پژوهان مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی نیروهای مسلح در مقاطع مختلف تحصیلی (کارشناسی ارشد و دکتری) از سوی دیگر، صورت پذیرفته است.

با توجه به ضرورت تهیه و تدوین نظام‌های آینده‌شناسی خاص برای هر کدام از نیروهای نظامی و سازمان‌های غیرنظامی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین اسناد راهنما، این کتاب می‌تواند

یکی از منابع مطالعاتی مورد استناد در حوزه طراحی نظام آینده شناسی سازمان‌های پیش گفته محسوب گردد.

نگارنده از ایزد منان سپاسگزار است که توفیق تدوین و تألیف این کتاب را که حاصل تجربیات انجام چندین پژوهش گروهی آینده پژوهانه در سطوح راهبردی و ملی در طی بیش از یک دهه گذشته می‌باشد، عطا فرمود.

بدون تردید پس از فضل الهی، نگارنده وظیفه خود می‌داند از حمایت، مساعدت و راهنمایی‌های دلسوزانه صاحب نظران فرهیخته، از جمله امیر سرتیپ دکتر حسین ولی‌وند زمائی، مانده محترم دانشگاه فرماندهی و ستاد اجا (دافوس اجا) که در انتشار این اثر علمی همواره موفق بودند، صمیمانه تقدیر و تشکر نماید. و در نهایت از زحمات ریاست محترم و کارکنان گرانقدر امور نشر و انتشار دانشگاه فرماندهی و ستاد اجا در انتشار این کتاب نیز سپاسگزاری می‌شود.

کتاب حاضر مشتمل بر چهار فصل است. در فصل اول تاریخچه شکل‌گیری آینده شناسی نظامی و غیرنظامی در جهان و ایران ارایه شده و در فصل دوم، ارکان جهت ساز و اسناد بالادستی مطالعه راهبردی طراحی نظام آینده شناسی نظامی و غیرنظامی، آورده شده است. در فصل سوم ابعاد چرخه آینده سنجی بیان گردیده و در فصل چهارم فرآیند ارزیابی و ارزش گذاری نظام آینده شناسی و طراحی الگوی مفهومی آینده شناسی نظامی و غیرنظامی ارایه شده است.

نگارنده امید راسخ دارد خوانندگان ارجمند، انتشار این کتاب را مفید یافته و وی را با ارایه رهنمودهای سازنده یاری فرمایند.

یادآوری این نکته ضروری است که هر چند در تهیه و تدوین این کتاب تا حد امکان دقت لازم به عمل آمده است، لیکن نگارنده بر این باور است که چارچوب و محتوای آن عاری از اشکال و ضعف‌های احتمالی نبوده و در همین رابطه از محضر تمامی علاقمندان، مخاطبان و صاحب نظران فرهیخته استدعا می‌شود نقطه نظرهای اصلاحی و تکمیلی خود را از طریق انتشارات دافوس اجا، نگارنده را مطلع کرده و رهنمودهای لازم را در این رابطه ارایه فرمایند.

و من ... التوفیق

دکتر علی ستاری خواه